

Stanisław KOZIEJ

**SYSTEM
OBRONNY
PAŃSTWA**

CZ.1. PODSTAWY

www.koziej.pl
[@SKoziej](https://www.instagram.com/SKoziej)

LITERATURA:

- 1) Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, 1997**
- 2) Ustawy o powszechnym obowiązku obrony oraz o stanach nadzwyczajnych (o stanie klęski żywiołowej, o stanie wyjątkowym oraz o stanie wojennym)**
- 3) Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej, BBN, Warszawa 2014;**
<http://www.bbn.gov.pl/ftp/SBN%20RP.pdf>
- 4) Biała Księga Bezpieczeństwa Narodowego, BBN, Warszawa 2013:**
<http://www.spbn.gov.pl/>
- 5) Podstawy bezpieczeństwa współczesnego państwa (podmiotu). Implikacje, red. naukowa J. Pawłowski AON, Warszawa 2015**

- 6) Polska w systemie bezpieczeństwa międzynarodowego, red. naukowa M. Pietraś, K.A. Wojtaszczyk, Komitet Główny Olimpiady Wiedzy o Polsce i Świecie Współczesnym, Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa 2016**
- 7) Strategia bezpieczeństwa narodowego RP. Pierwsze 25 lat, red. naukowa R. Kupiecki, WCEO, Warszawa 2015**
- 8) S. Koziej: Między piekłem a rajem: Szare bezpieczeństwo na progu XXI wieku. Wyd. Marszałek, Toruń 2006**
- 9) S. Koziej – skrypty internetowe i bieżące publikacje na stronie www.koziej.pl**
- 10) Strony internetowe – bbn.gov.pl; mon.gov.pl; msz.gov.pl; mswia.gov.pl;**

PODSTAWY BEZPIECZEŃSTWA, W TYM OBRONNOŚCI

Bezpieczeństwo

Bezpieczeństwo to teoria i praktyka zapewniania egzystencji (przetrwania) danego podmiotu w niepewnym środowisku, przy zachowaniu przezeń swobody realizacji własnych interesów.

Pojęcie bezpieczeństwa

- **Bezpieczeństwo w sensie statycznym - jako stan braku zagrożeń dla podmiotu, stan spokoju, pewności (stan obiektywny i subiektywny: uświadomiony i nieuświadomiony)**
- **Bezpieczeństwo w sensie dynamicznym (działanie podmiotu na rzecz bezpieczeństwa) – jako proces osiągania i utrzymywania stanu braku zagrożeń i swobody działania**

Rodzaje bezpieczeństwa

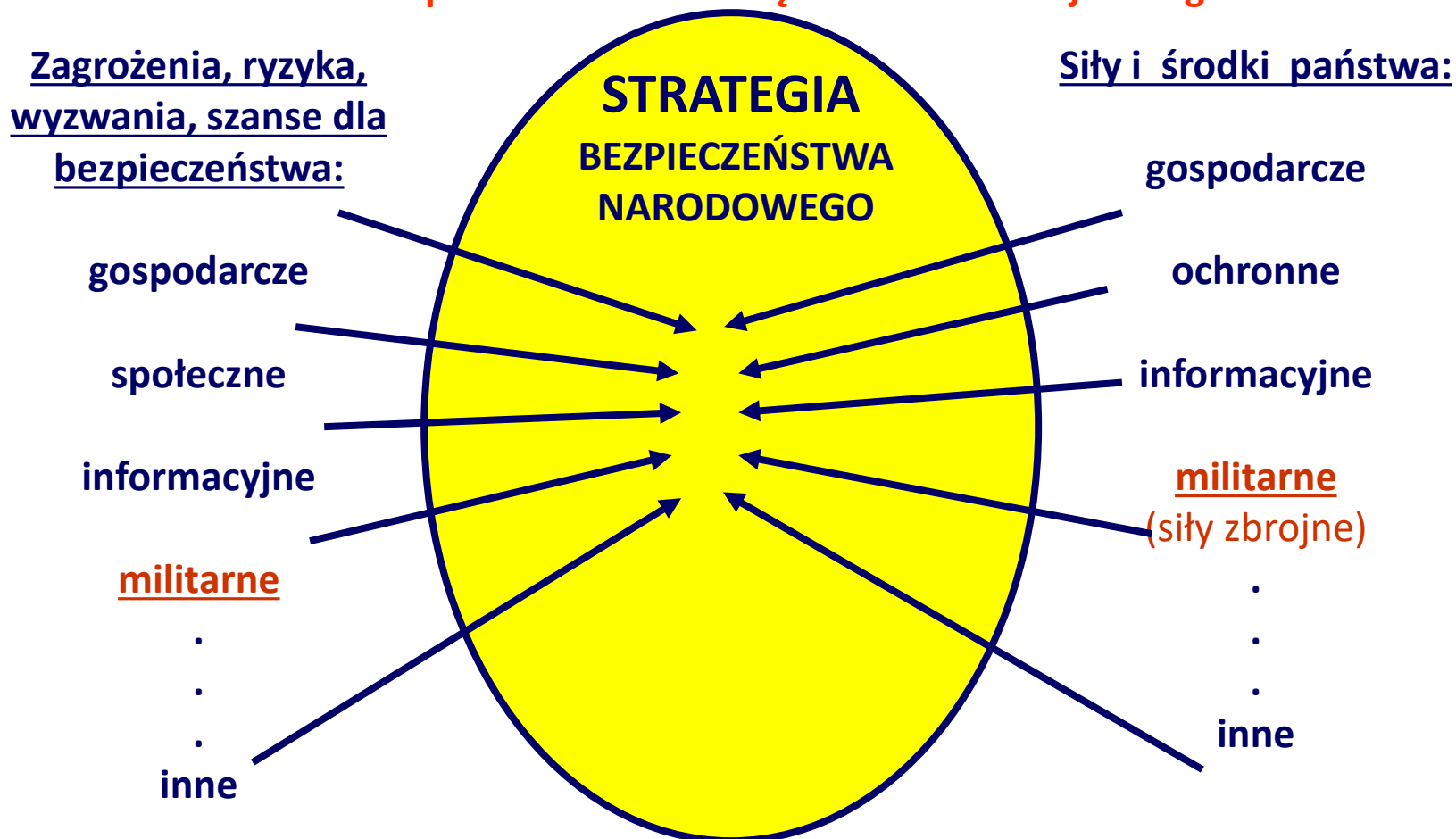
(wg rodzaju podmiotu)

- **indywidualne (osobowe, personalne)**
- **grupowe (rodowe, plemienne, zawodowe, korporacyjne itp.)**
- **narodowe - państwowe (lokalne, terytorialne, krajowe)**
- **międzynarodowe (regionalne, globalne)**

BEZPIECZEŃSTWO PAŃSTWA = BEZPIECZEŃSTWO NARODOWE

Strategia BN: jak wykorzystać wszystkie siły i środki państwa
do przeciwstawienia się wszelkim rodzajom zagrożeń?

OBRONNOŚĆ = OBRONA NARODOWA = BEZPIECZEŃSTWO MILITARNE = CZĘŚĆ BEZPIECZEŃSTWA NARODOWEGO

Strategia obronności (ON): jak wykorzystać wszystkie siły i środki państwa do
przeciwstawienia się zagrożeniom militarnym?

Zagrożenia, ryzyka,
wyzwania, szanse dla
bezpieczeństwa

gospodarcze

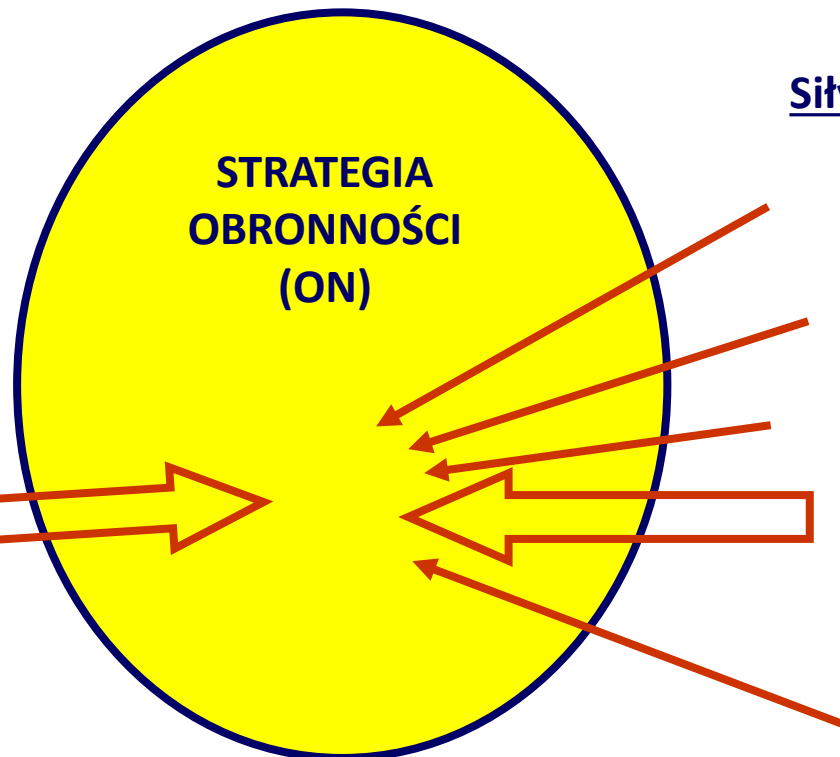
społeczne

informacyjne

militarne

·
·
·

inne

Siły i środki państwa

gospodarcze

ochronne

informacyjne

militarne

·
·
·

inne

Typologia bezpieczeństwa

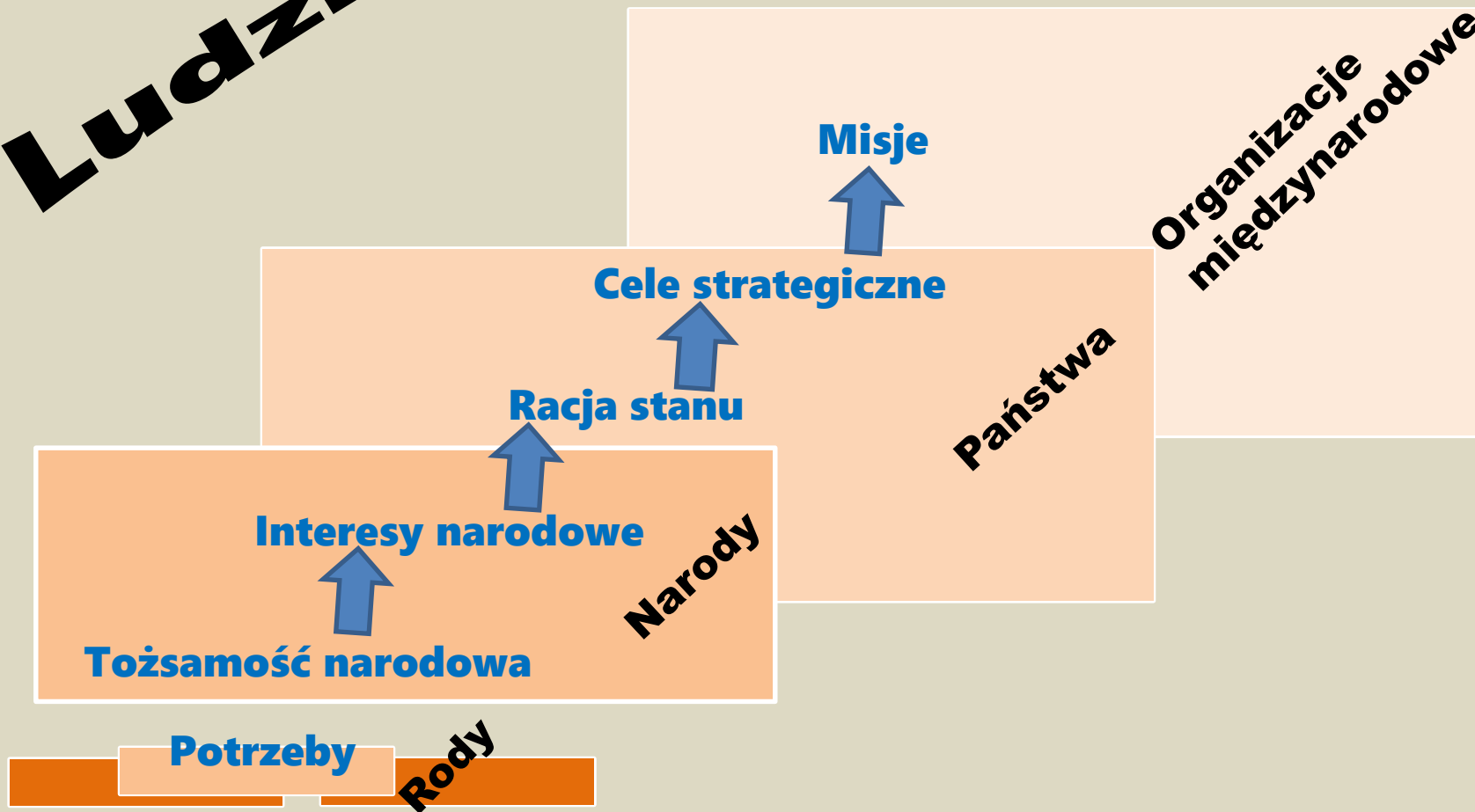
Kierowanie bezpieczeństwem narodowym	DZIEDZINY BEZPIECZEŃSTWA NARODOWEGO																	
	Obronna			Ochronna			Społeczna						Gospodarcza					
	SEKTORY BEZPIECZEŃSTWA NARODOWEGO																	
	dypłomatyczny	militarny	wywiadowczy	kontrwywiadowczy	prawa i porządku publicznego	ratownictwa	kulturowy	edukacyjny	socjalny	demograficzny	migracyjny	...	finansowy	energetyczny	transportowy	infrastruktury krytycznej	środowiska naturalnego	..
	Transsektorowe obszary bezpieczeństwa (np. cyberbezpieczeństwo; bezpieczeństwo antyterrorystyczne)																	
	Podmioty bezpieczeństwa narodowego realizujące strategiczne zadania BN (operacyjne---wspierające)																	
Prezydent, Rada Ministrów	MSZ --- MON MSW	MON --- MSW MSZ	AW SWW	ABW SKW	MSW (Policja, SG, BOR), MS (SW) --- MAC, CBA, Prokuratura	MSW (PSP OC) --- MAC, MŚ	MKiDN --- MEN, podmioty publiczne i niepubliczne, SiOS*	MNiSz WMEN --- MKiDN, uczelnie, szkoły publiczne i niepubliczne, SiOS*	MPiPS , --- MZ, ośrodki państwowe i samorządowe, SiOS*	MPiPS --- MZ, SiOS*	UDSC --- MAC, MSW	...	MF --- MG, MRiR W MSP MRR MTBiG M	MG --- MSP	MTBG M --- MG	MTBG M --- MG MSP	MS --- podmioty państwowe i samorządowe, SiOS	...

Kluczowe kategorie pojęciowe

- **interesy** (narodowe), misje organizacji oraz wynikające z nich cele,
- **środowisko (warunki)** - szanse, wyzwania, ryzyka, zagrożenia,
- **konceptcje** - zasady i sposoby działań,
- **systemy** bezpieczeństwa – zasoby podmiotu wydzielone do realizacji przyjętych koncepcji, odpowiednio do tych zadań zorganizowane i przygotowane.

Ludzkość

Spółeczeństwo globalne?

Interesy

- **Interesy danego podmiotu (społeczności międzynarodowej, narodu, grupy, osoby itp.) – to wyraz jego tożsamości, wyznawanych wartości, historycznego dorobku, tradycji, bieżących potrzeb oraz dążeń i aspiracji przyszłościowych**
- **Interesy żywotne i drugorzędne:**
 - **żywotne** – to interesy dotyczące istnienia, przetrwania podmiotu w danych warunkach (niestopniowane, „zero-jedynkowe”)
 - **drugorzędne** – to interesy związane z jakością owego istnienia, trwania (stopniowalne, negocjowalne)

Misje organizacji

- **Misja – przeznaczenie: kategoria stworzona (wygenerowana) przez członków danej organizacji**
- **Misja organizacji międzynarodowej (międzypaństwowej – np. NATO, UE) - synteza interesów narodowych państw członkowskich. Problem: eliminacja sprzecznych interesów**
- **Misja organizacji krajowej (elementu państwa – np. samorządu, instytucji państwowej lub pozarządowej) – ustalona przez prawo**

Cele strategiczne

- **Cele strategiczne w dziedzinie bezpieczeństwa - to**
zoperacjonalizowane interesy i misje
(określone stosownie do danych warunków, ujęte w określonym czasie i miejscu, z uwzględnieniem zewnętrznych i wewnętrznych potrzeb i możliwości)
- **Cele operacyjne i preparacyjne –**
elementy celu strategicznego;
dotyczą konkretnego działania i
przygotowania

Warunki bezpieczeństwa - szanse

- **Szanse** – okoliczności sprzyjające realizacji interesów oraz osiągnięciu celów.
- **Sztuka dostrzegania i wykorzystywania szans!!!**

Warunki bezpieczeństwa -ryzyka

- **Ryzyko** – związane z aktywnością podmiotu (planowaną lub realizowaną); stopień prawdopodobieństwa spowodowania niekorzystnych dla podmiotu skutków działania w dziedzinie bezpieczeństwa.
- **Sztuka redukowania ryzyk!!!!**
Opanowywanie ryzyk (zarządzanie ryzykiem): korygowanie balansu między celami, środkami i sposobami działania poprzez modyfikowanie któregoś z tych elementów.

Warunki bezpieczeństwa - wyzwania

- **Wyzwania** – dylematy decyzyjne, przed jakimi stoi podmiot (społeczność międzynarodowa, państwo) w rozstrzyganiu spraw bezpieczeństwa.
 - w korzystnych warunkach mogą stwarzać dodatkowe szanse, w niekorzystnych – mogą rodzić dodatkowe zagrożenia.

Warunki bezpieczeństwa - zagrożenia

- **Zagrożenia – pośrednie lub bezpośrednie destrukcyjne oddziaływanie na podmiot.**
 - **potencjalne i realne;**
 - **subiektywne i obiektywne;**
 - **zewnętrzne i wewnętrzne;**
 - **militarne i niemilitarne (polityczne, ekonomiczne, społeczne, informacyjne, ekologiczne itp.)**

Kryzysy i konflikty

- **Kryzys** – to szczególny (nadzwyczajny i niekorzystny), odbiegający od normalnego, stan podmiotu
- **Konflikt** – to szczególny (konfrontacyjny) typ relacji podmiotu z otoczeniem, z innym podmiotem
- **Wojna** – jako konflikt: zorganizowana przemoc zbrojna jednostek politycznych przeciwko sobie (kłopoty z tą kategorią: zimna wojna, wojna z terroryzmem itp.)

Koncepcje bezpieczeństwa

- **Koncepcja bezpieczeństwa zawiera ogólne zasady i myśl przewodnią (zamiar) postępowania podmiotu (przygotowania i prowadzenia działań) w dziedzinie bezpieczeństwa oraz zadania etapowe lub dziedzinowe prowadzące do osiągnięcia celów strategicznych**
- **Koncepcje operacyjne i preparacyjne (przygotowawcze)**

Doktryny

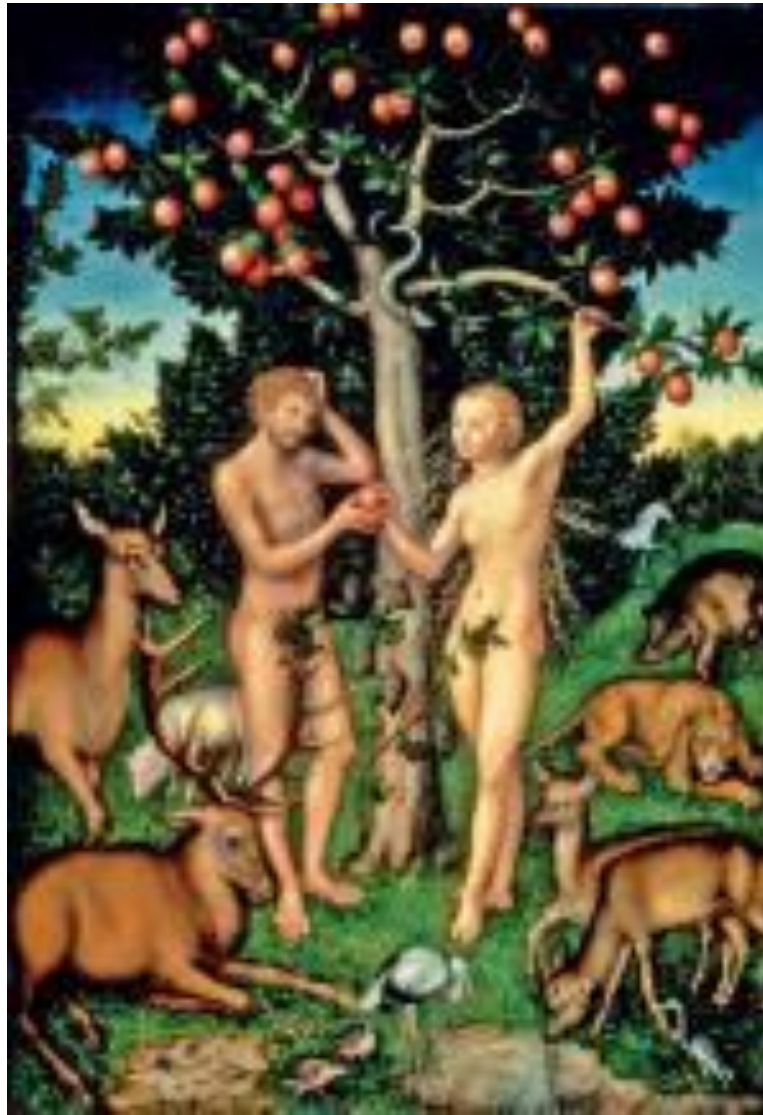
Doktryny - obowiązujące ustalenia (przepisy, instrukcje, regulaminy) dotyczące procedur przygotowania i działania konkretnych elementów systemu bezpieczeństwa.

Systemy bezpieczeństwa

- **System bezpieczeństwa** - to zasoby (siły i środki) wydzielone do zapewnienia realizacji interesów/misji w dziedzinie bezpieczeństwa, zorganizowane i przygotowane odpowiednio do charakteru zadań i warunków ich wykonywania

EWOLUCJA

BEZPIECZEŃSTWA

Źródło: Bridgeman Art Library: „Adam i Ewa”, obraz Lucasa Cranacha Starszego, 1526

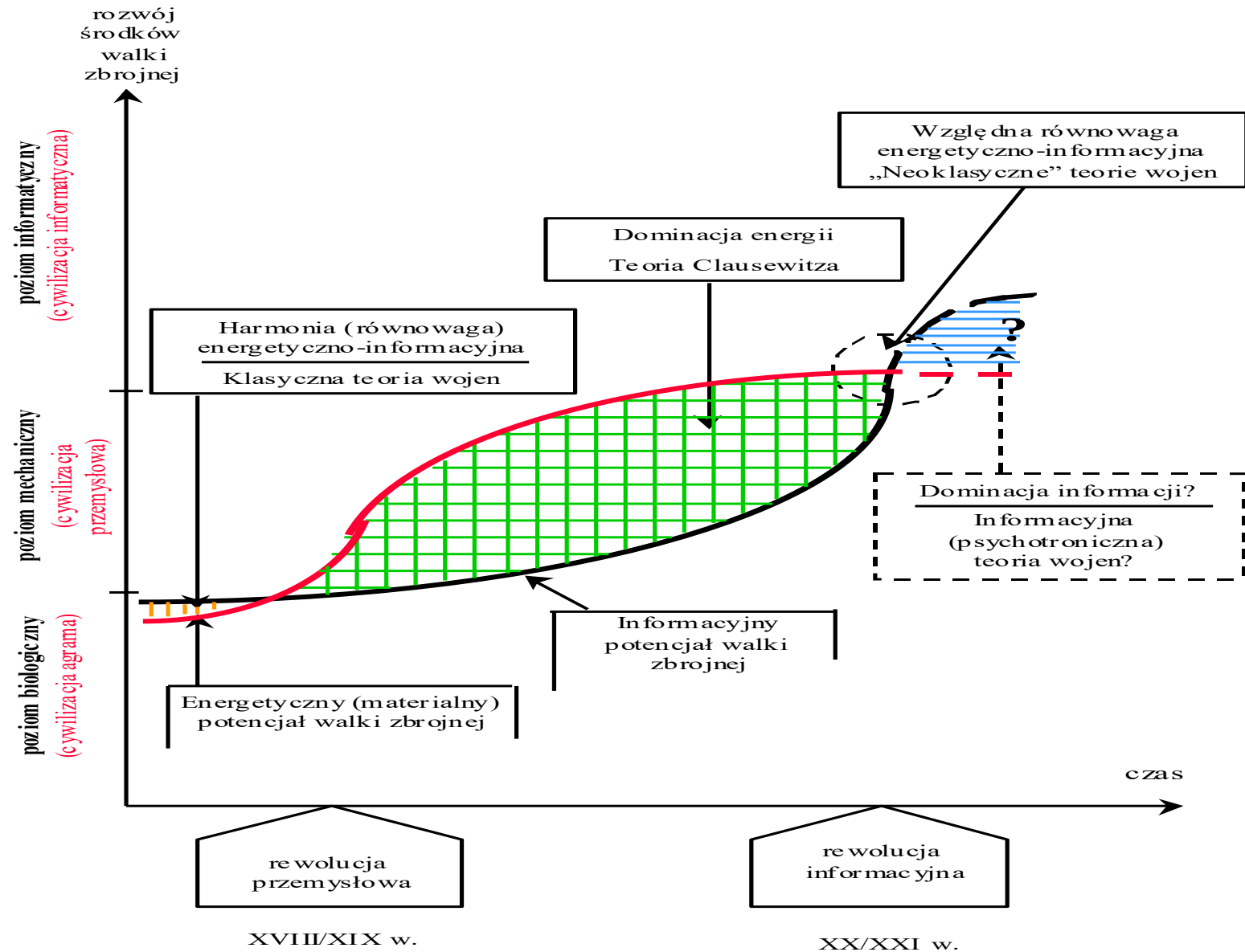
Geneza bezpieczeństwa

- **Historia bezpieczeństwa jest tak długa, jak długa jest historia ludzkości**
- **Biblijny raj - Adam i Ewa** (nie uświadomiony interes, brak celu, są wyzwania i zagrożenia - brak koncepcji i systemu bezpieczeństwa)
- **Kain i Abel** (błędnie zdefiniowany interes i cel oraz błędna koncepcja bezpieczeństwa, wraz z jej wykonaniem)
- **Potop biblijny - Noe** (dobrze określony interes i cel, prawidłowa koncepcja i skuteczny system bezpieczeństwa w postaci arki)

Ewolucja uwarunkowań bezpieczeństwa

- **Koncepcja fal cywilizacyjnych (Toffler)**
- **Materialny (energetyczny) i niematerialny (informacyjny) wymiar bezpieczeństwa**
- **Epoka **agrarna** - równowaga energetyczno-informacyjna na poziomie biologicznym**
- **Epoka **industrialna** - dominacja energii**
- **Epoka **informacyjna** - zmierzanie do równowagi energetyczno-informacyjnej**

Ewolucja warunków bezpieczeństwa (na przykładzie sztuki wojennej)

Podsumowanie

Bezpieczeństwo to nieustanny,
dynamiczny proces;
to nie stan uzyskany raz na długi
czas.

Dlatego dobra polityka
bezpieczeństwa musi być oparta na
ciągłości i przewidywaniu.

KONCEPCJE BEZPIECZEŃSTWA

Wojna jako kategoria polityczna

Clauzewitz:

**Wojna to dalszy ciąg polityki
prowadzonej innymi
środkami, a mianowicie
środkami przemocy zbrojnej.**

Źródła wojen

- **Personalne**

- **Agresywność charakteru przywódców, błędy w ocenie, niezdolność komunikowania się**

- **Państwowe/społeczne**

- **Niedemokratyczność państw, polityka wewnętrzna, rywalizacja między grupami i klasami społecznymi**

- **Międzynarodowe**

- **Rywalizacja państw, anarchia, brak arbitra światowego lub regionalnego, gra sił**

Kategoryzacja wojen

- **Wojna nieograniczona (totalna):
pobicie i okupacja**
- **Wojna ograniczona: politycznie,
przestrzennie, co do sił**
- **Wojna domowa (obecnie ich
umiędzynarodowienie)**

Wojna jako usprawiedliwione narzędzie polityczne

- **Uzasadniony (uprawniony formalnie i moralnie przekonujący) powód: np. odparcie agresji**
- **Uprawnione kierownictwo (np. Rada Bezpieczeństwa ONZ)**
- **Publiczne wypowiedzenie**
- **Słuszny zamiar (np. obrona)**
- **Proporcjonalność użycia siły (szkody spowodowane przez wojnę powinny być tego warte)**
- **Ostateczność (po wyczerpaniu innych środków)**
- **Racjonalna szansa na sukces (nie awanturnictwo)**

Usprawiedliwione zasady prowadzenia wojny

(kodyfikacja w czterech konwencjach genewskich z 1949 r. i dwóch protokołach dodatkowych z 1977 r.)

- **Rozróżnianie**

- **Kombatanci – tylko oni mogą być obiektem celowego ataku**
- **Niekombatanci – powinni być chronieni na ile tylko można, mogą być ofiarami tylko przypadkowych, nieintencjonalnych ataków**

- **Proporcjonalność**

- **atak powinien być proporcjonalny do militarnej wartości celu (obiekту)**
- **Unikać zadawania nadmiernego cierpienia i używania najokrutniejszych broni**

Koncepcje zapewniania bezpieczeństwa

- **Liberalne** (eksponowanie roli instytucji międzynarodowych)
 - **Bezpieczeństwo zbiorowe** (wyrzeczenie się działań zbrojnych, nieuchronność dyskredytacji agresora)
 - **Kontrola zbrojeń i rozbrojenie** (ABM, START, CFE, NPT itp.)
- **Realistyczne** (eksponowanie roli siły państw)
 - **Równoważenie sił** (przez wysiłki wewnętrzne lub sojusze)
 - **Odstraszanie** (założenia: decydenci działają racjonalnie, zagrożenie zniszczeniem jest duże – np. MAD, istnieje alternatywa dla wojny)

STRATEGIE BEZPIECZEŃSTWA

Istota strategii

Strategia – świadomie ustalony i przyjęty sposób (metoda) ustanawiania i osiągania celów przez dany podmiot

a) *w wąskim znaczeniu: ... przy użyciu siły*

b) *w pierwotnym, jeszcze węższym znaczeniu: ... przy użyciu siły zbrojnej*

Geneza strategii

- ***Strategia (grec.)*** – dowodzenie siłami zbrojnymi sprawowane przez naczelnego (najwyższego) dowódcę (***strategos – grec.***)
- ***Strategia: przygotowanie i wykorzystanie bitwy dla celów wojny***
- ***Taktyka: uszykowanie na polu walki, prowadzenie bitwy***

Ewolucja strategii

- **Strategia **wojskowa**** – sposób użycia sił zbrojnych jako całości dla celów wojny
- **Strategia **wojenna**** – sposób użycia zasobów danego państwa (koalicji) dla celów wojny
- **Strategia **obronna (obronności)**** – sposób użycia zasobów państwa dla zapobiegania i rozstrzygania konfliktów i kryzysów polityczno-militarnych
- **Strategia **bezpieczeństwa**** – sposób użycia zasobów danego podmiotu dla zapobiegania i rozstrzygania wszelkich konfliktów (kryzysów)

Klasycy teorii strategii

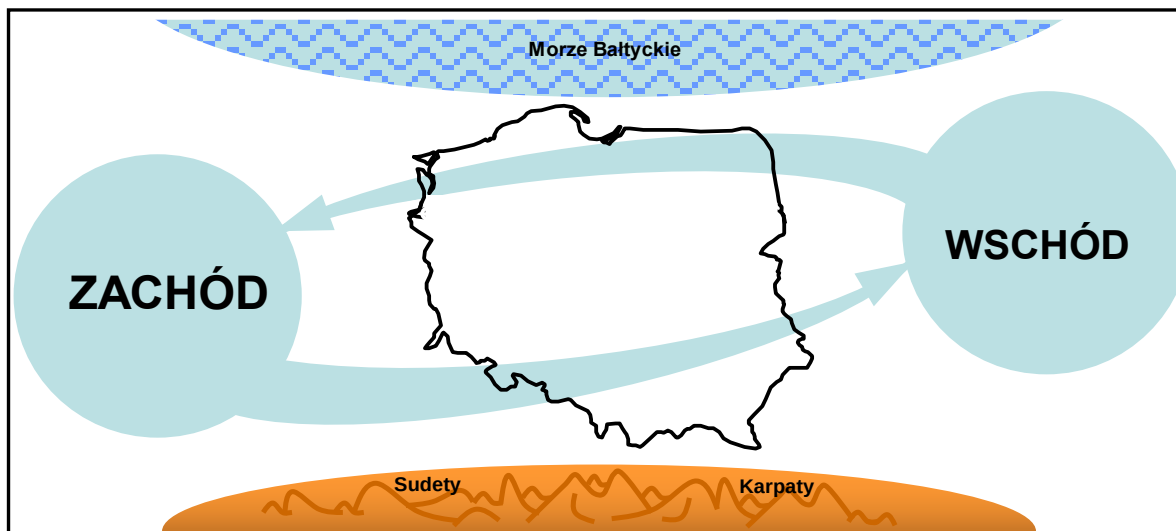
- **Sun Tzu – „psycholog” wojny, lis wojny, strategia pozasiloowych rozstrzygnięć, strategia informacji**
- **Tukidydes – „polityk” wojny, wojna w stosunkach międzynarodowych**
- **Clausewitz – filozof i „fizyk” wojny, strategia masy, energii**
- **Jomini – „matematyk” wojny**
- **Ludendorff – strategia wojny totalnej**
- **Liddell Hart – neo- Sun-Tzu, judo, wytrącenie z równowagi, działania pośrednie**
- **Beaufre, Brodie – teoretycy odstraszania nuklearnego i kompleksowego podejścia (comprehensive approach)**

Klasycy praktyki strategicznej

- **Miltiades – Maraton (siła miejsca)**
- **Epaminondas – Leuktry, Mantinea (tworzenie siły)**
- **Aleksander Macedoński (operacje połączone)**
- **Hannibal – Kanny (manewr okrążenia)**
- **Cezar (kampanie)**
- **Napoleon (mistrz manewru: dziel i bij)**

POLSKA JAKO PODMIOT BEZPIECZEŃSYWA

Geostrategiczne położenie Polski

HISTORYCZNA EWOLUCJA POLSKIEJ STRATEGII

- **Polska Piastów – obrona na Zachodzie
swoboda na Wschodzie**
- **Polska Jagiellonów - mocarstwo**
- **Upadek i rozbiory – słabość władzy centralnej**
- **Polska międzywojenna – równy dystans
między Berlinem i Moskwą**
- **Polska w UW – ubezwłasnowolnienie
strategiczne**
- **Samodzielność strategiczna lat 90.**
- **Polska w NATO i UE**

PODSTAWY KONCEPCYJNE BEZPIECZEŃSTWA NARODOWEGO

DOKUMENTY STRATEGICZNE

*W tym Strategia rozwoju systemu bezpieczeństwa narodowego RP z 2013 r.

Cykl (procedura) strategiczny

- **Zdefiniowanie interesów i celów strategicznych**
- **Ocena środowiska strategicznego**
- **Sformułowanie operacyjnej koncepcji strategicznej**
- **Sformułowanie preparacyjnej koncepcji strategicznej (przygotowania, w tym transformacji zasobów strategicznych - systemu bezpieczeństwa)**

INTERESY NARODOWE I CELE STRATEGICZNE

Interesy narodowe - geneza

Korzenie (geneza) interesów narodowych tkwią w doświadczeniu historycznym:

- **tożsamość narodowa,**
- **położenie geostrategiczne,**
- **bezpieczeństwo jako trwały, żywotny interes narodowy,**
- **negatywne skutki „zapominania” o bezpieczeństwie (rozdrobnienie dzielnicowe, rozbiory)**

KONSTYTUCYJNE (art. 5.) INTERESY NARODOWE

- **niepodległość i nienaruszalność terytorium**
- **wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli**
- **dziedzictwo narodowe**
- **ochrona środowiska**

Konstytucja jako podstawa definiowania interesów narodowych

Konstytucja

art. 5.:

- **państwo,**
- **obywatel,**
- **potencjał niematerialny (dziedzictwo, kultura)**
- **potencjał materialny (gospodarka, środowisko)**

Interesy w dziedzinie bezpieczeństwa:

- **własny potencjał**
- **silne sojusze**
- **wolności i obowiązki obywatela**
- **ochrona obywatela i ludności**
- **bezpieczny rozwój społeczno-gospodarczy**
- **społeczno-gospodarcze wsparcie bezpieczeństwa**

Cele: operacyjne i preparacyjne

PODSUMOWANIE

- **Bezpieczeństwo jako dynamiczny proces**
- **Cykl strategiczny**